

ΑΠΟΨΗ

Ο Φρίντμαν είχε δίκιο

ΜΙΡΑΝΤΑ ΞΑΦΑ*

27.10.2020, Kathimerini.gr

Πριν από 50 χρόνια, ο νομπελίστας οικονομολόγος Μίλτον Φρίντμαν έγραψε ότι «η κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων είναι να αυξάνουν τα κέρδη τους» («The Friedman doctrine – the Social Responsibility of Business is to Increase its Profits», New York Times 13/9/1970). Αυτό ίσχυε τόσο το 1970 όσο και σήμερα. Το βασικό επιχείρημα του Φρίντμαν είναι ότι τα διευθυντικά στελέχη κάθε επιχείρησης έχουν ευθύνη προς τους μετόχους της να μεγιστοποιούν τα κέρδη, συμμορφούμενοι με τους νόμους και τους κανόνες ηθικής συμπεριφοράς. Τι σημαίνει λοιπόν «κοινωνική ευθύνη» για μια επιχείρηση; Ο ρόλος των διευθυντικών στελεχών δεν είναι να ξοδεύουν τα έσοδα της επιχείρησης (δηλ. «τα χρήματα των άλλων») με διαφορετικό τρόπο απ' ό,τι θα επέλεγαν οι

μέτοχοι, π.χ. κάνοντας δωρεές στα φιλανθρωπικά ιδρύματα της προτίμησής τους, προσλαμβάνοντας άτομα ασχέτως της συμβολής τους στην παραγωγική διαδικασία ή διατηρώντας την τιμή του προϊόντος τους σε επίπεδα χαμηλότερα απ' ό,τι υπαγορεύει ο ανταγωνισμός. Θα υπεισέρχονταν έτσι πολιτικά κριτήρια στην κατανομή περιορισμένων πόρων, υποκαθιστώντας τον μηχανισμό της αγοράς, όπως έγινε κατά κόρον στις κρατικά ελεγχόμενες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, με δυσβάστακτο κόστος για τους φορολογουμένους. Ο κάθε μέτοχος, όπως και το κάθε στέλεχος, είναι φυσικά ελεύθερος να συνεισφέρει τα δικά του χρήματα σε αγαθοεργίες, η επιχείρηση όμως δεν έχει τέτοια υποχρέωση παρά μόνο στον βαθμό που συμβάλλει στην προβολή της και τελικά στην κερδοφορία της. Δισεκατομμυριούχοι όπως ο Μπιλ Γκέιτς ή ο Γουόρεν Μπάφετ δωρίζουν τα δικά τους χρήματα, όχι τα χρήματα της επιχείρησής τους.

Προφανώς ο Φρίντμαν αναφερόταν στα μακροπρόθεσμα κέρδη, όχι στα κέρδη του επόμενου τριμήνου ή έτους. Στρατηγικές που στοχεύουν στο γρήγορο κέρδος, περιορίζοντας τις επενδύσεις και το προσωπικό ή μολύνοντας το περιβάλλον, αποβαίνουν εις βάρος των μακροπρόθεσμων κερδών και της τιμής της μετοχής, που αντανάκλα την παρούσα αξία των μελλοντικών κερδών. Εξάλλου δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι οι επιχειρήσεις συμπεριφέρονται με τέτοιο τρόπο. Στην Αμερική οι ιδιωτικές επενδύσεις έχουν κυμανθεί μεταξύ 11% και 15% του ΑΕΠ από το 1970 μέχρι

σήμερα, ενώ τόσο τα κέρδη των επιχειρήσεων όσο και η απασχόληση βρίσκονταν σε επίπεδα-ρεκόρ πριν από την πανδημία.

Ο Φρίντμαν έγραφε σε μια εποχή που η περιβαλλοντική μόλυνση ήταν τζάμπα, η εργασία απλώς ένα κόστος παραγωγής και οι οικονομίες κλίμακας η κυρίαρχη στρατηγική.

Πιο πρόσφατα αναγνωρίστηκε η χρησιμότητα κριτηρίων αξιολόγησης περιβαλλοντικών και κοινωνικών θεμάτων και εταιρικής διακυβέρνησης (ESG) στην αποτίμηση εταιρειών και στη λήψη επενδυτικών αποφάσεων. Τα θέματα ESG καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα που δεν υπεισέρχεται στην κλασική χρηματοπιστωτική ανάλυση, παρότι μπορεί να έχει χρηματοπιστωτικές επιπτώσεις. Η πρόκληση για τις εταιρείες είναι να προσαρμοστούν σε ένα περιβάλλον που επιζητεί πιο έξυπνα, καθαρά και υγιή προϊόντα, και σε μια εταιρική κουλτούρα που χτίζει εμπιστοσύνη και διαφυλάσσει την υγεία και ασφάλεια των υπαλλήλων τους. Οι αρχές ESG έχουν πλέον γίνει ευρύτατα αποδεκτές, με σημαντικές εισροές κεφαλαίων προς τις εταιρείες τα που τα υιοθετούν. Αυτή η τάση ουδόλως αναιρεί το δόγμα Φρίντμαν: οι εισροές κεφαλαίων στα ESG funds δεν υποκινούνται από αίσθημα κοινωνικής ευθύνης αλλά από την προσδοκία κερδών. Σύμφωνα με πρόσφατο άρθρο του Forbes, οι τιμές των μετοχών «βιώσιμων» εταιρειών στην Αμερική έχουν αυξηθεί πολύ περισσότερο από αυτές των λιγότερο βιώσιμων («The

Remarkable Rise of ESG», 11/7/2019). Είναι μια εξέλιξη που καθοδηγείται από την αγορά και όχι από τους γραφειοκράτες.

Για τον Φρίντμαν, η συρρίκνωση του ρόλου του κράτους προς όφελος της ελευθερίας των αγορών αποτελεί τον πυρήνα της ατομικής ελευθερίας, που δεν πρέπει να καταπιέζεται από την κρατική αυθαιρεσία. Στο βιβλίο του «Καπιταλισμός και ελευθερία», τονίζει ότι σε μια ελεύθερη οικονομία κάθε συνεργασία είναι εθελοντική. Κάθε μέλος πρέπει να έχει όφελος από τη συνεργασία, διαφορετικά δεν είναι υποχρεωμένο να συμμετάσχει. Παραγωγοί και καταναλωτές ωφελούνται από την ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών στις τιμές της αγοράς. Δεν υπάρχουν «κοινωνικές ευθύνες» άλλες από αυτές που υπαγορεύουν οι κοινές αξίες των ατόμων που αποτελούν την κοινωνία. Η ευθύνη είναι ατομική, όχι συλλογική. Αυτή η ιδέα παραμένει φρέσκια και βαρύνουσα.

* Η κ. Μιράντα Ξαφά είναι μέλος του επιστημονικού συμβουλίου του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών (ΚΕΦΙΜ).